

Memoáry

Mé exilové obcování s *Obsahem*

Neúplná nálezová zpráva

Vilém Prečan

Málokterý samizdatový artefakt vzešlý z úsilí českého a slovenského nezávislého písemnictví osmdesátých let zaujímal v mé rozsáhlé korespondenci s domovem, ale také s adresáty mimo Československo, takové místo jako *Obsah*; vlastně žádný. Zjistil jsem to při pokusu rekonstruovat všechny sféry svého obcování s *Obsahem*, s jeho iniciátory a neúnavnými organizátory v zemi původu, s „dopravci“ samizdatových rukopisů jednotlivých složek *Obsahu* a výborů *Z Obsahu* po utajovaných, konspirativně sjednávaných cestách – „kanálech“ – do zahraničí a nákladů „špalíčků“ ve směru opačném; s rozšiřováním *Obsahu* formou xerokopií jednotlivých složek ve stále se rozšiřující zahraniční distribuční síti, což bylo ovšem v takřka neřešitelném rozporu se snahou „domova“ udržet tuto „samoobslužnou autorskou iniciativu“ v tajnosti a nevyprovokovat zásah tajné policie – až do rozhodnutí z června 1987 zveřejnit se jako literární časopis. K mé agendě týkající se *Obsahu* patřilo také úsilí hájit autorská práva autorů publikujících prostřednictvím *Obsahu* a domoci se pro ně honorářů, jestliže byly jejich texty publikovány exilovými časopisy nebo česky vysílajícími zahraničními rozhlasovými stanicemi.

Složitost rekonstrukce mého vlastního příběhu o *Obsahu* se mi vyjevila záhy poté, když jsem se prokousal obsáhlou korespondencí s Ludvíkem Vaculíkem z let 1983–1989 a někdejšími evidenčními kartami o distribuci kopií *Obsahu* a *Z Obsahu*. Ukázalo se, že to nestačí, jak jsem si bláhově myslel, ale že je nezbytné projít také záznamy o došlé a odeslané poště z let 1981–1989, soupisy zásilek osobně převzatých či doručených diplomatickou poštou od Wolfganga Scheura ze západoněmeckého velvyslanectví v Praze (1983–1986), od Petera Bakewella z kanadského velvyslanectví (1986–1988), od Petra Metzgera – opět z velvyslanectví SRN (1987–1989) a od mnoha dalších, jednorázových „dopravců“ či odesílatelů *ad hoc*.

A k tomu projít snad stovky přijatých a odeslaných dopisů s Jiřinou Šiklovou, psaných napolo zašifrovaně, aby jejich obsahem nebyli ohroženi ani lidé ani jejich dílo v případě, že by se dostaly do „nepovolaných“ rukou.

Málem jsem si zoufal, když jsem si uvědomil, že nebudu v daném čase s to přesně ověřit, kdy jsem od Jiřiny Šiklové dostal první složky *Obsahu* a s jakým komentářem; nebo proč nemám ve fasciklu korespondence s Ludvíkem Vaculíkem kopii dopisu (byl-li takový, nešlo-li jen o vzkaz v dopise Jiřině Šiklové), na který reagoval Ludvík Vaculík v dopise z 10. srpna 1983 slovy: „Já teď mám jednu důležitou poznámku: ‚Obsah‘ není časopis a neměla by nikdy padnout o tom zmínka, že existuje. Budu na Tě pamatovat, či budeme.“

Přibral jsem si na pomoc velkou krabici plnou sešitů a kartotéčních lístků se záznamy o telefonátech za jednotlivé roky svého víc než třináctiletého pobytu v exilu, leč to jsem po hodině vzdal a definitivně jsem se ustálil na podtitulu pro svůj dokumentární výlet do historie svého exilového obcování s *Obsahem*. Koneckonců i dílčí, mezerovitý příspěvek do mozaiky pestrého příběhu *Obsahu* může být užitečný, a snad v žádném případě neuzavírá cestu k zaplňování bílých míst a zejména na rozpomínání na polozapomenuté epizody z doby zakázanosti. (Ještě na jeden zdroj informací jsem si vzpomněl, ale už pozdě, na průpisy mých dopisů Gordonu Skillingovi. Pravidelně jsem ho po léta informoval o všem, co je nového v *current Czechoslovak agenda*, a podával – namísto psaní deníku – raport o tom, co dělám a podnikám. To až příště, bude-li jaké.)¹

Znovu se mi jako už po několikáté vynořil varovný vykřičník upozorňující, jak je tato skrytá sféra minulosti ohrožena nebezpečím, že se nestane součástí historické paměti, protože písemné prameny jsou kusé a osobních svědectví – i tak začasť nespolehlivých – s plynutím času ubývá. Beru si to k srdci, zejména když pomyslím na budoucího badatele, který by bezradně strnul nad sériemi „Geweg“, „Goethe“, „JWG“, „L[otte]“ a „OL[Osamělá Lotte]“ souboru „tajné“ korespondence Šiklová – Prečan, jestliže by neměl k dispozici vysvětlující poznámky pořízené ještě za života obou původců.

1 Text vznikl narychlo na jaře 2006 na naléhání Ludvíka Vaculíka a nakladatelství Atlantis, čemuž odpovídají zvolený žánr i forma; tím se také vysvětluje spěch, s nímž jsem psal, abych dodržel stanovený šibeniční termín. Jelikož se s textem od té doby nic nestalo, usoudil jsem, že jako příspěvek ke studiu otázek samizdatového vydávání a spolupráce mezi „domovem“ a exilem a zejména jako podnět pro další vzpomínání může být i v této podobě užitečnější, než když zůstane jen v paměti mého počítače.

Cestou k pravidelnému přísunu

První informace o existenci *Obsahu* jsem se asi dověděl od Jiřího Gruši, a také od něho jsem měl zlomky málo čitelných xerokopií z toho, co vyšlo v *Obsahu* v roce 1982. Situace se zlepšila po návratu Jiřiny Šiklové z vazby a pak velmi podstatně koncem jara roku 1983, když začalo období velkého dopravního a komunikačního zázraku způsobeného jedním jediným člověkem, Wolfgangem Scheurem, jak je možné se dočíst v dvojjazyčné knize *Ve službách společné věci/Im Dienst der gemeinsamen Sache*, vydané Atlantisem v roce 2001. (Připomínám, že Wolfgang oslaví 15. dubna letošního roku 85. narozeniny.)²

Péčí Ivana Klímy, Ludvíka Vaculíka a Jiřiny Šiklové jsem získal do konce léta 1983 složky za leden, březen, květen a červen 1983. (Lednovou složku jsem dostal 7. dubna 1983 od Ivana Klímy v poštovní zásilce poslané z Prahy přes Bonn Wolfgangem Scheurem.) V dopise z 8. června 1983, doručeném rovněž prostřednictvím Wolfganga Scheura sdělovala Jiřina – oslovovala mě tehdy „J. W.“ (Johann Wolfgang; ona sama byla pro mě tehdy už nikoli KAT jako v době do zatčení v květnu 1981, ale „Lotte“): „Vyzvedl jsem si knihy a pochopil, že *Obsah* je zařazen [do pravidelné dopravy] a zařízen, jsem rád, takto již nemám strach, že se Ti věci nedostanou.“

Složky za leden, únor a březen 1981 jsem dostal dodatečně, přivezl mi je na schůzku v pohraničním bavorském Freyungu 4. září 1983 Wolfgang Scheur. Od něho také přišla o jedenáct dní později poštou přes Bonn krabice, v níž byla složka *Obsahu* za červenec, srpen, září uvedená „Kalendářem Mistra Lva“ a ukončená Vaculíkovým fejtonem „V letadle“, datovaným „září 1983“. Považoval jsem tehdy složku za *Obsah* červenec–září 1983, nevěda ještě, že v červenci a srpnu má *Obsah* prázdniny, zatímco Vaculík píše i svůj červencový a srpnový fejton, i když je někdy dokončí později a do složek se vkládají, až je s nimi zcela hotov. Poučil mě o tom později, když mi poslal v prosinci 1983 své červencové „Černochoy v Brumově“ a „Srpnový den“ ze srpna s tím, že se mají přidat na konec prosincové složky a připsat do obsahu na titulní stránce. (Dokonce mi pak v lednu 1984 poslal i takto doplněnou titulní stránku, abych měl všechno originálního původu.)

V zmíněné krabici byla také dvojmo samizdatová knížka *Z Obsahu 1982* v rozsahu 631 stran formátu A5 a pohlednice, na níž byl vzkaz od Ivana Klímy, že jeden výtisk je pro Vladimíra Blažka v Mnichově. To už jsme si také začali pravidelně psát s Ludvíkem Vaculíkem. Spoluprací s ním, Ivanem Klímou, Jiřinou a dopravcem i poštákem v jedné osobě Wolfgangem Scheurem byl do poloviny dubna 1986 postupně zajištěn v daných podmínkách poměrně pravidelný přísun nových slo-

2 Těch se – v roce 1986 – Wolfgang Scheur ještě dožil. Následujících už nikoli, zemřel dne 10. ledna 2007.

žek. Tu a tam se něco zpozdilo, jindy jsem dostal složku už do týdne poté, co byla v Praze uzavřena.

Vraťme se však do září 1983. Od začátku jsem byl náležitě poučen, že existence *Obsahu* jako čehosi pravidelného musí zůstat utajena, na druhé straně jsem však měl pocit, že je třeba informovat o něm uceleněji určitý okruh lidí zabývajících se literaturou v užším slova smyslu, s nimiž jsem byl v přátelském styku a na které bylo spolehnutí, že hned se vším nepoběží na trh senzací, respektive dát podnět k dohodě o společném postupu. I sepsal jsem následující informaci.

To whom it may concern

Září 1983

Chci Vás dnes informovat o jednom druhu přírůstků v mých sbírkách. Současně bych Vás chtěl prosit o diskrétnost; informace týkající se této věci nejsou určeny k publikaci. Dostí velká skupina v Československu žijících nezávislých autorů – je to zhruba okolo dvou tuctů jmen jako Vaculík, Klíma, Šimečka, Uhde, Kotrlá, Kantůrková, Pithart, Urbánek, Kriseová, nekteří pak používají jen pseudonym – už třetím rokem udržuje vlastní autorskou ‚samoobsluhu‘. Většinou měsíc co měsíc odevzdávají svou autorskou žeň – už přepsanou na stroji – jednomu ze svého středu, který všechny došlé příspěvky pouze sestaví do určitého pořadí a napíše první stránku – OBSAH. Podle toho celá autorská iniciativa dostala název, říká se tomu mezi zasvěcenými Obsah.

Účastníci této autorské samoobslužné iniciativy se až úzkostně brání tomu, aby věc dostala publicitu, aby se o ní psalo jako o časopise či periodiku. Nechtějí dát podnět k tomu, aby se věcí začala zabývat státní bezpečnost, nebo aby – kdyby se o věci psalo v zahraničí – vznikl u úřadů pocit povinnosti jakkoli zasáhnout. Naproti tomu autoři nečiní žádná opatření proti tomu, aby se rukopisy z Obsahu zveřejňovaly v jiných samizdatových publikacích anebo tiskly v zahraničí, prostě se o tuto věc nestarají, ale také [se] jí nijak nebrání.

S určitým odstupem, který nás dělí od vzniku uvedené autorské samoobslužné iniciativy, lze konstatovat, že příspěvky původně zveřejněné v Obsahu se postupně dostávají do samizdatového oběhu v Československu, jsou dále opisovány, zveřejňovány v různých samizdatových periodikách, a také pronikají do exilových časopisů a publikací. Z porovnání všech těchto publikací možno učinit předběžný závěr, že zveřejnění textu v Obsahu lze považovat za první publikaci daného textu. Je-li tento závěr správný, znamenalo by to, že sledování Obsahu v celé úplnosti je významné z hlediska čs. literární historie, zejména pak z hlediska historie nezávislého písemnictví.

Snažím se postupně získat všechna „čísla“ Obsahu (uvádím výslovně „čísla“, protože jednotlivá vydání nejsou číslována ani datována, pouze podle některých příspěvků, zejména podle datování Vaculíkových fejetonů, jimiž každé „číslo“ Obsahu končí, lze jednotlivá vydání datovat). Zatím mám Obsahy za leden, únor a březen 1981 a za leden, březen, květen, červen a červenec–září (jediné „číslo“ za všechny tři měsíce) roku 1983. Za rok 1982 nemám ani jediné jednotlivé číslo, ale zato jakýsi „digest“, někým z okruhu oněch autorů sestavený výběr pod titulem Z OBSAHU 1982, což je přes 600 stran formátu A5 s několika desítkami příspěvků nejméně dvaceti autorů.

Rozsah jednotlivých Obsahů je různý, mezi 50 až 120 stranami formátu A4, strojopis není vždy dobré kvality.

Vilém

Tuto informaci jsem na přelomu září a října 1983 poslal Jiřímu Grušovi, Františku Janouchovi, Antonínu J. Liehmovi, Jiřímu Pelikánovi, Janu Vladislavovi a do Toronta Gordonu Skillingovi. Teď ale na chvíli odbočím a dotknu se dalšího dějového prvku, totiž předpokladů k rozmnožování a distribuci *Obsahu*.

Erlangenská dílna

S Josefem Jelínkem, někdejším jáchymovským „muklem“, který s manželkou a dvanáctiletým synem uprchl do Spolkové republiky po srpnu 1968 a už na jaře 1969 se uchytil u Siemensů v Erlangenu, mě seznámil Erazim Kohák koncem sedmdesátých let. Jožík, jak jsme mu na jeho přání od začátku říkali, se staral na erlangenské radnici o záležitosti uprchlíků z Československa a byl žhavý podnikat něco pro ty „doma“. O nočních směnách v roce 1978 měl neomezený přístup ke kopírovacímu přístroji, a tak rozmnožoval v počtu desítek kopií články z exilových novin a kopie posílal ve vlastnoručně ušitém poštovním pytli Janu Kavanovi do Londýna, jehož adresu dostal od Koháka. Půlroční spolupráce s Londýnem ho dosti frustrovala, a pak mu Erazim Kohák dohodil jako odběratele mne. První objednávku na zhotovení několika kopií domácích samizdatových publikací ode mne Jožík dostal 1. února 1980. Zakázek přibývalo, a tak se Jožík rozhodl pronajmout si kopírku a zařídit si dílnu doma v bytě. Od července 1980 jsme začali podnikat už jakoby ve vlastní režii. Prodej kopií knihovnám a mohovitým zákazníkům musel vynést tolik, aby se zaplatilo nájemné za stroj, spotřební materiál i poštovné a kopie-zmenšeni-ny samizdatových i tištěných exilových publikací pro čtenáře v Československu. Práce se neplatila. Co se utržilo navíc, bylo určeno pro domácí samizdatové dílny.

Dne 13. července 1980 přivezli Jožíkovi objednanou velkou kopírku, a tak mohl po práci u Siemensů kopírovat doma; když byl v práci, kopírovala („vyšivala“, jak tomu Jožík říkal) jeho paní – Jiřinka (byla tehdy už víc než deset let odkázána

na pravidelnou dialýzu, což byly následky péče československého zdravotnictví o manželku politického vězně).

Od poloviny roku 1983, s nastalým dopravním zázrakem v podobě Wolfganga Scheura a také v důsledku rozvoje samizdatového písemnictví, vzrostly požadavky na erlangenskou dílnu enormně. Když jsme se pak v březnu 1986 institucionalizovali jako *Dokumentationszentrum*, odešel „Versuchingenieur“ Jelinek (to bylo jeho vnitropodnikové označení – česká hlava a české ruce, obojí navyklé improvizovat, byly nasazovány v situacích, kdy se při stavbě jaderných elektráren nevystačilo s navyklou rutinou) do předčasného důchodu, aby stihl vyřídit stále rostoucí poptávku po kopiích samizdatových publikací z Československa. Měl se co ohánět – v letech 1986–1989 dělal objem jím nakopírovaných stran okolo 150 tisíc ročně. Pracoval odborně a metodicky, z každé samizdatové publikace nejdříve pořizoval makety a v nich podle potřeby retušoval – opravoval a dokresloval špatně čitelná písmena, nezřetelné čárky a háčky. Kopíroval teprve z maket, a nakonec každou kopii samizdatové knížky nebo čísla samizdatového časopisu opatřil kartónovou obálkou; v hřbetu kopie „vázal“ na vlastnoručně vyrobeném zařízení. Publikace vycházející z Jelínkovy dílny byly ve hřbetu lepené a měly hřbet zpevněný silnou lepicí páskou. Pro některé domácí autory se posílaly kromě autorských výtisků od nakladatelů ještě navíc Jelínkem vyrobené xeroxové zmenšeniny jejich knížek. Dále se v Erlangenu vyráběli „kolibříci“ – kopie exilových knížek nebo samizdatů v takovém rozměru, aby se vešly do krabičky od cigaret. Aby byly čitelné, měla každá kopie v hřbetu tyčinkovou lupu z plexiskla. Co všechno si náš „pokusný inženýr“ nevymyslel!

První, co se z *Obsahu* kopírovalo, byl výbor *Z Obsahu 1982*. O tom je našťástí přesná dokumentace. Podle svých záznamů Jožík Jelínek zhotovil 1. října 1983 osm kopií A5 (1:1) a 9. října 20 „špalíčků“, jak jsme říkali xeroxovým zmenšeninám rozměru A6. („Kolibříci“ byli na výšku a délku oproti „špalíčkům“ poloviční, nebo také ještě o něco menší.) Ivan Klíma reagoval na zásilku špalíčků (a exilových knížek a časopisů, které mu přivezl Wolfgang Scheur) v dopise, který mi byl doručen ve Weidenu 24. listopadu téhož roku: „Ani nevím, zač mám dřív poděkovat – snad nejvíc za ty krásně udělané „Špalíčky *Z Obsahu*“, z těch měli všichni takovou radost a tak chválili neznámého původce, že Ti snad muselo znít v uších.“ A dodal: „Posílám další *Obsah* a oznamuji, že zase chystáme ten výbor, takže s ním, doufám, můžeš počítat.“ Vyjádřil také svůj názor ohledně distribuce složek *Obsahu* za jednotlivé měsíce „Já si nemyslím, že celý *Obsah* je třeba nějakým způsobem rozšiřovat, je v něm spousta věcí napsaných jen ad hoc, anebo nepovedených, lepší snad už je ten výbor (napřesrok doufám bude hotov rychleji), ten by si snad mohli přečíst. Je-li to pro Tebe možné.“

Další kopírování a přechod k pravidelné distribuci

Vůbec první „složka“, jež se kopírovala k dalšímu rozšíření, byl *Obsah* za prosinec 1983. Pro jistotu Jožík zhotovil už deset kopií (1:1, tedy A4), 12. ledna 1984 byla větší část „nákladu“ rozeslána z Hannoveru na sedm adres: Jiří Gruša, František Janouch, Pavel Kohout, Jiří Pelikán (také pro *Listy*), Daniel Strož (pro exilový čtvrtletník *Obrys*), Pavel Tigríd (pro *Svědectví*), Jan Vladislav (určena rovněž pro A. J. Liehma a jím redigované *Čtení na léto*, stále tlustší letní přílohu *Listů*); tři kopie byly ponechány v rezervě, dvě z toho s určením pro Toronto a Harvard College Library.

Ke každé ze sedmi kopií byl přiložen další cirkulární dopis ve věci *Obsahu* (byla to úmyslně fotokopie, protože tak mohla být celá zásilka deklarována jako *Drucksache*-tiskopis se zlevněným poštovním tarifem; muselo se šetřit každým fenikem, v tomto případě se ušetřilo mnoho marek, průvodní dopis psaný na stroji by zásilku s *Obsahem* značně prodražil). Oproti očitované informaci ze září 1983 jsem tu však dával na vědomí svůj záměr rozšiřovat *Obsah* pro užší okruh zájemců pravidelně. „Vznikla potřeba, aby *Obsah* pravidelně dostávali do rukou lidé v zahraničí, kteří se zabývají současnou českou a slovenskou literaturou, ať už z jakéhokoli aspektu. Ujal jsem se až do odvolání úkolu *Obsahy* kopírovat a zasílat malému okruhu zájemců. Začínám *Obsahem* za prosinec 1983, který jste právě obdržel. (Chybí v něm poslední dvě položky z pera L[udvíka] V[aculíka], které přijdou později, zdrželo se dodání předlohy.) Nevím ještě, co s dřívějšími.

Za tuto službu je nutno účtovat poplatek ve výši režijních nákladů, jež předběžně odhaduji na 20 marek za číslo (v závislosti na výšce poštovního); o modalitách placení se dohodneme později. Je možné se dohodnout o tom, že svůj výtisk po přečtení pošlete jinému zájemci, tím by ubylo práce s kopírováním a poněkud by se snížily náklady, avšak vyžadovalo by to jistou kázeň (sebekázeň). V případě potřeby můžete jednou za rok dostat účet vystavený kulturním spolkem, který pro mne *Obsah* kopíruje.“ (O existenci erlangenské dílny se otevřeně hovořilo až na ustavující schůzi spolku dokumentačního střediska s dlouhým německým názvem 1. března 1986 v Hannoveru, kdy devět zakládajících členů spolku zvolilo Josefa Jelínka jednatelem)

Od dubnové složky 1984 přibyla k adresátům Markéta Goetzová-Stankiewiczová z Vancouveru (odesláno 11. července 1984) a od květnové 1984 Karel Schwarzenberg, s nímž jsme se dohodli na pravidelném odběru kopií všech novinek samizdatové tvorby už za našeho prvního setkání na zámku Schwarzenbergu 26. července 1983. Od května 1985 přibyla k odběratelům *Obsahu* londýnská British Library. V únoru 1985 se mezi zákazníky zařadil *Index on Censorship* (k rukám Karla Kynclů nebo George Theinera). Alexandr Tomský (Keston College) byl do distri-

buce zařazen v prosinci 1985, kdy dostal jako první kopii složky za září 1985. Tím už počet odběratelů vzrostl na 14. K nim přibyl od července 1986 (květnová složka 1986) Milan Schulz, který se stal odběratelem pro RFE (později převzala objednávku knihovna RFE/RL).

Po institucionalizaci dřívějšího „domácího podniku“ (krycí označení pro mou archivně-sběratelskou a distribuční práci v „tajné“ korespondenci s Jiřinou Šiklovou) a zejména po přenesení sídla spolku z Hannoveru na zámek Schwarzenberg v Scheinfeldu v listopadu 1986 bylo vše snazší a rychlejší. Z Erlangenu do Scheinfeldu to měl Jožík slabou hodinku jízdy autem. I k hranicím pro zásilky pašovaného „kontrabandu“ se vzdálenost zkrátila takřka na třetinu oproti jízdám podnikaným z Hannoveru, kdy cesta sem a tam do Weidenu nebo do Vohenstraussu obnášela přes 1100 kilometrů.

V roce 1987 se distribuční síť složek *Obsahu* dále rozšířila o profesora Ladislava Matějku (šéfredaktor *Cross Currents*; poprvé v září 1987, a to červnovou složku), o p. Smrčka z Mnichova (říjen 1987), Jiřího Loewyho pro *Právo lidu* (od října 1987 zářijovou složkou). Dále jsme začali posílat jednu kopii doktoru Karlu Hrubému do Basileje (vydavatel *Proměn*), který nám ji vždy vrátil k dalšímu použití (poprvé dostal v prosinci 1987 zářijovou a říjnovou složku z téhož roku). Pro tento rostoucí okruh abonentů bylo ze zářijové složky 1987 zhotoveno dvacet kopií, z říjnové už jedenadvacet a z listopadové 1987 22 kopií; na tomto počtu se to ustálilo, i když v roce 1988 přibyli další zákazníci: Herder Institut v Marburgu a Forschungstelle Osteuropa an der Universität Bremen, která si objednala některé kopie i staršího data; od dubna 1988 dostávala jednu kopii paní Milada Blekastadová v Norsku. Při dvaadvaceti kopiích už zůstalo až do podzimu 1989; poslední složka, kterou jsme rozesílali 22. listopadu 1989 podle rozdělovníku, jak definitivně vykristalizoval v roce 1988, byl *Obsah* za říjen 1989.

Tím však péče scheinfeldského (či schwarzenberského) dokumentačního střediska o distribuci kopií *Obsahu* neskončila. Velké knihovny a instituce, které se už před březnem 1986 nebo později postupně přihlásily do distribuční sítě, chtěly mít ve svých sbírkách i fondech řadu *Obsahu* kompletní. A tak se ještě do roku 1992 u Jelínků v Erlangenu nadále kopírovalo: složky od ledna 1981 do jara 1983 osmkrát, další pak podle potřeby, po čtyřech až šesti kopiích. Objednávky přišly z Brém, Harvardu, Londýna, Marburgu, Toronta, z Národní knihovny v Praze. Největší zakázka – úplný soubor *Obsahu* a *Z Obsahu* – se vyřizovala pro knihovnu amerického kongresu v roce 1992, kdy si z Washingtonu objednali kopie reprezentativního výběru samizdatových knížek a periodik. Ze skladovaných rezervních kopií si odvezl na jaře 1990 pořádnou dávku Jiří Gruntorád pro svou vznikající knihovnu Libri prohibiti, a ani knihovna nově založeného Ústavu pro soudobé dějiny v Praze nepřišla zkrátka. Obdobně se rozšiřovala distribuční síť ročníkových výborů *Z Obsa-*

hu. Špalíčků se posílalo „domů“ počínaje rokem 1983 po 24 kusech, na víc naše dopravní kapacita nestačila.

Odtajňování existence Obsahu

Uvést texty *Obsahu* ve známost a zajistit utajení *Obsahu* jako periodika byl problém v rovině řešení kvadratury kruhu. Z jedné strany Ludvík Vaculík neustále naléhal na to, co se za žádnou cenu nesmí, a já jsem se snažil udělat v té věci maximum. Nebylo to snadné, protože nejen domácí prostředí, ale také prostředí exilové mělo jeden typicky český rys: upovídánost. V exilu se mnozí rádi blýskli svou vědomostí o tom, co se děje „doma“. Z toho vznikl tlak z exilu na Ludvíka, lidé si mu stěžovali – často telefonicky –, že nemají k *Obsahu* přístup, a já jsem byl žába na prameni. Kromě toho tu byl další faktor: *Obsah* se spolu s jinými samizdatovými artefakty dostával paralelními pašovacími „kanály“ do dalších exilových kruhů, na něž jsem neměl vliv (byl to například Palach Press) a které – neznalé souvislostí a přání domova – nabízely kopie samizdatu jako každé jiné zboží tohoto druhu.

Vaculík těmto tlakům podléhal a postupně mi dával pokyny, kdo všechno další má dostávat kopie *Obsahu*. V polovině roku 1987, když Dokumentační středisko začalo rozesílat pro členy své distribuční sítě nabídkové seznamy kopií samizdatových novinek i starší samizdatové produkce, rozhodli jsme se opatřovat každou kopii textem copyrightové formulky v angličtině. V případě *Obsahu* zněla v českém překladu takto: „Kopírováno ze strojopisného průpisu (nesvázané listy formátu A4), svázáno, průběžně očíslováno a zpřístupněno k badatelským účelům a pro informaci Dokumentačním střediskem na podporu nezávislé československé literatury. Autorská práva zůstávají majetkem každého jednotlivého autora a musí být přísně respektována. V případě nejasností se před publikací kteréhokoli textu obraťte prosím na středisko.“ K tomu byla uvedena naše adresa a telefonní číslo.

Text doložky jsem sdělil v dopise ze 6. května 1987 Ludvíku Vaculíkovi a koncem června jsem měl v rukou nejen souhlas, ale daleko víc. Oznamoval mi (dopisem z 22. června 1987), že se s přáteli dohodli takto: „... nadále *Obsah* může být uváděn jako literární časopis. Všecky z něho použité věci musí být takto označeny: že jsou z *Obsahu*. Pro otištění platí i nadále: bez vědomí autora!“ O něco později jsme se dohodli i tom, že v druhém čísle čtvrtletníku *Acta*, který středisko odstartovalo v roce 1987 ve dvou jazykových verzích – české a anglické –, uveřejníme v rubrice „Samizdatová periodika“ informaci o *Obsahu* převzatou ze slovenského literárního časopisu *K*. (Viz příloha 2.) V témž čísle jsme také otiskli faksimile jedné titulní stránky *Obsahu*, což Ludvík Vaculík s uspokojením kvitoval v dopise ze 14. prosince 1987.

V té době *Obsah* učinil další krok k otevřené spolupráci s druhou větví nezávislé literatury – začal uveřejňovat i texty spisovatelů žijících v exilu. K úzu patřilo, že jeden strojopisný exemplář příslušné služby byl zaslán zahraničnímu autorovi. (Viz příloha 1, vzkazy v korespondenci z roku 1987.) Tato spolupráce se zahraničím byla korunována v létě 1988 tím, že do srpnové složky 1988 byly zahrnuty dva v exilu psané texty navýsost politické: článek Pavla Tigrida „Konec slavnosti“ a moje historicko-publicistická úvaha „Lid, veřejnost, občanská společnost jako aktér pražského jara 1968“. To bylo předem dohodnuto, texty byly rozmnoženy v zahraničí a v potřebném počtu výtisků dopraveny do Prahy, aby mohly být zařazeny do všech exemplářů složky. (Viz výňatky z korespondence Vaculík – Prečan v příloze. Můj tehdejší text je k dispozici ve sborníku mých studií, článků a úvah z let 1973–93, uspořádaném Milanem Drápalou: *V kradeném čase*, Brno 1994.)

Autorská práva příspěvků v Obsahu a honoráře autorům

Cizojazyčná média tyto záležitosti vyřizovala přímo s autory nebo jejich zahraničními literárními agenty, pokud je měli. S Rádiem Svobodná Evropa a londýnskou BBC jsem dosáhl v druhé polovině osmdesátých let dohody, že autorské honoráře pro domácí autory (žel nevelké) posílali na mé bankovní konto, abych se postaral o jejich bezpečné doručení. (S mým finančním úřadem se mi podařilo dosáhnout dohody o tom, že tyto své fiktivní příjmy nemusím zdaňovat.) Z exilových časopisů pokud vím respektovaly autorská práva a podle svých možností platily honoráře *Listy a Svědectví*. O tom mohu podat hodnověrné svědectví, protože v určitém, dosti dlouhém časovém úseku procházely tyto peníze máma rukama a byly „bezpečnými kanály“ dopraveny do vlasti a předány autorům. (Údaje o tom bude možné přečíst si jednou v mé korespondenci, až bude přístupná. Avšak upozorňuji: Ať nemá nikdo velké oči, byly to částky takřka směšné. Přeměněny na koruny však přece jen pomáhaly lidem přežít.)

Tím bych mohl své dokumentární vzpomínání uzavřít. Ovzduší a problémy doby snad poněkud přiblíží výňatky z mé korespondence s Ludvíkem Vaculíkem z let 1983–1989, třebaže to jsou jen zlomky, omezené na agendu spojenou s *Obsahem*. Velká frekvence tohoto tématu je však bezpochyby svědectvím o tom, jak důležité místo *Obsah* v naší komunikaci zaujímal.

Nezdržím se poznámky povýtce osobní. V letech svého exilu jsem měl co dělat se spisovatelem jako nikdy předtím a už nikdy potom. Dotykem a komunikací s tímto světem jsem byl nejednou frustrován. Často mi se svými nároky na pozornost, citlivostí a někdy i řevnivostí připadali jako malé děti; nejednou jsem si posteskl – jen své ženě –, co jsem si to spískal a zda mi to stálo za to. Nikdy jsem si však nepřestal vážit jejich tvůrčího potenciálu, jejich tvorby, vyvzdorované na zlých časech,

jejich odvahy a statečnosti psát i v nejnesvobodnějších poměrech jako svobodní tvůrci. Rád na to vzpomínám a těší mě při tom pomýšlení, že jsem snad byl, byť jen maloučko, užitečný ve službách čehosi opravdu velikého. Možná to byla ona příslovečná nejlepší léta mého života.

Scheinfeld–Praha v únoru–březnu 2006

P. S.

Rukopis jsem poslal Ludvíku Vaculíkovi pro případ, že by si vzpomněl na něco, co jsem opomenul, a hlavně aby dal souhlas k zveřejnění citátů ze svých dopisů. Neměl námitek, pouze starost, zda eventuální mladý čtenář pochopí, proč si autoři nenakopírovali potřebný počet výtisků v Praze a činili tak oklikou skrze železnou oponu. Namítl jsem, že to by se mohli zrovna tak dobře ptát, proč vůbec existoval samizdat a proč si své výtvary netiskli v nakladatelství Československý spisovatel nebo v Knižnici Rudého práva. Pro jistotu uvádím, že kopírovací přístroje byly v podnicích i úřadech pečlivě evidovány a zabezpečeny před „zneužitím“. Soukromník si mohl nechat okopírovat leda tak rodný či oddací list v kanceláři k tomu příslušné.

Příloha 1

Z korespondence Ludvíka Vaculíka s Vilémem Prečanem 1983–1989

Praha 10. srpna 1983

„Já teď mám jednu důležitou poznámku: ‚Obsah‘ není časopis a neměla by nikdy padnout o tom zmínka, že existuje. Budu na Tě pamatovat, či budeme.“

Hannover 10. prosince 1983

„AJL[iehm] dává v nejbližších několika týdnech dohromady *Čtení na léto 1984*, opět koncipované tak rozsáhle jako poslední, v podstatě almanach za rok 1983. Dal jsem mu ke čtení vše, co jsem měl, bohužel *Obsahy* za únor a duben 1983 jsem nikdy nedostal, také prosinec teprve přijde, ten ještě nemohl být.“

Praha 20. prosince 1983

„K *Obsahu*, který jsi doufám současně dostal (prosinec), připiš si nakonec za Vaculík: Už je, chlapci, malý termín toto: Vaculík: Černoši v Brumově (září) a Vaculík: Srpnový den (srpen). Protože na tom pracuju, pošlu dodatečně každému.“

Psal mi Pavel [Kohout] a litoval, že nedostává *Obsah* a že Ty to tam máš pěkně, ale schováno. Co s tím? Přece jen *Obsah* existuje jako taková nádržka textů, jež mají být podle možnosti publikovány. Víím, že ty, archivář a dokumentátor, nemůžeš být zároveň lit. agentem. Budeme se snažit pro Pavla zajistit exemplář, ale minulé mu prosím půjč. Nebylo by s ním k vydržení, a taky byla by to chyba, kdyby to aspoň neviděl. On občas přece může, když vidí příležitost, něco umístit.“

Hannover 3. ledna 1984

„Musím se zmínit více o záležitosti *Obsahu*. Když začal chodit, zpočátku s mezerami a na přeskáčku, nebyla ani zmínka o tom, že by to měl dostat ještě někdo jiný. Naopak se zdůrazňovalo, že o tom nesmít být ani zmínka. Informoval jsem přátele, o nichž jsem byl přesvědčen, že to musejí dostávat (to znamená, kteří by měli *Obsah* pravidelně číst), dotázal jsem se jich, zda by to chtěli s podmínkou, že se nikdy nebude uvádět pramen. Nikdo z Vaší strany se nezmínil o tom, že se mám postarat o Pavla [Kohouta], až on si řekl, když to zde viděl (neviděl by, kdybych mu to neukázal, a neukázal bych mu to, kdybych mu to nebyl chtěl ukázat). Zařadil jsem ho do právě mnou sestavovaného rozdělovníku. Protože se však sestavuje Čtení na léto 1984, musel jsem rychle všechno půjčit AJL[iehmovi] a Janu VI[adislavovi] do Paříže, aby se s tím rychle seznámili a vybrali, co jim bude vyhovovat. To byla absolutní preference. Nikdo mi neřekl, že to mám pravidelně posílat Blažkovi, jen ten digest (*Z Obsahu 1982*) jsem dostal pro něho exemplář, který dostal (resp. jsem mu dal kopii; strojopis jsem prodal jedné knihovně a za výtěžek jsem dal vyrobit kopie, z nichž jsi snad jednu dostal – bylo jich dvacet, a nemám ani jeden exemplář). Pracovní kopii dostali všichni lidé, o nichž jsem uvážil, že to musejí znát, jedna tu byla navíc, tu si vzal – za úhradu – PK (řekl jsem si o 50 marek, což je vskutku režijní cena; jemu by bylo milejší, kdybych byl firma a dal mu účet, mohl by si to odepsat z daňového základu).“

Hannover 20. ledna 1984

„Přikládám relevantní část dopisu PK[ohouta], abys věděl, že a jak to běží s O[bsahem]. Pavel se nezmiňuje o tom, že by to posílal Blažkovi, zeptám se někoho jiného. Mezi adresáty je Gruša, Liehm, Vladislav, Janouch, Strož (Obrys). Čili těm je zbytečné posílat. Bylo by ideální, kdyby předloha byla jakž takž kopírovatelná. K tomu pošlu brzy takové desatero.“

Praha 22. ledna 1984 (křížoval se s mým z 20. ledna)

„3. Jistě dostals prosincový *Obsah*, v němž si proved' změnu: vyměň titulní list za ten, který přikládám, jelikož jsem dopsal letní dva fejetony. – Totéž přikládám pro P. K.

11 ... Kdybys měl ještě jeden exemplář *Z Obsahu 1982*, byl bych zaň vděčný, musel jsem tamto rozprodat na úhradu manka. (Dostal jsem tři kusy.) Bojí m se, že když se přímo neurčí, že něco mám dostat já, rozebere si to ten, kdo to první dostane do ruky.“

Hannover 30. ledna 1984

„Nebylo třeba vyměňovat titulní list, neboť jsem už doplnil podle dřívějších instrukcí. Nebylo třeba posílat zvláštní exemplář pro PK, to je plýtvání. Pošlu přece xerox, jako jsem poslal ‚en gros‘, a je to dokonce jako tiskopis levnější. Stejně tak jsem mohl paní Bl[ekastadové] poslat xerokopie a strojopis mohl zůstat pro domorodé čtenáře. Mimochodem, oba texty jsou brilantní ... *Z Obsahu 1982* pošlu, měl jsem tu jeden jako železnou zásobu, myšlenou snad pro Poláky.“

Praha 27. března 1984 (došlo 2. 4. 1984)

„Dále posílám ... 3) *Obsah 3/84* ...“

Hannover 9. dubna 1984

„V březnové ‚složce‘ Tvůj fejeton byla mimořádně špatná kopie ve srovnání s ostatnímu ‚kusy‘, naproti tomu v únorové byl Edin Bál tak špatná kopie na tak špatném papíře, že kamarád si s těmi pár stránkami hrál asi 90 minut a dvakrát mi telefonoval o radu. Řekl jsem mu, že kdyby šlo o životně důležitou záležitost, jistě by bylo na místě i text opsat, ale v tomto případě že není potřeba být horlivější než autor sám. Asi ale budu muset dát přepsat už existující desatero, jak si počínat při opisování textu, který má být kopírován na xeroxu.“

Praha 24. dubna 1984 (došlo 30. 4. 1984)

„V knize *Z Obsahu* na straně 568 je v mém fejetonu vážná chyba. Má tam na řádku č. 6 být místo ‚klebet‘ slovo ‚kleteb‘. Táž písarka loni udělala stejně blbou chybu, když místo babských hader napsala mi babských ňader. Mám vztek ... Ten flek o dva řádky výš je rozmačkaný asi mol, který zalezl do psacího stroje, protože jsem strašně dlouho nepsal. Už mi stroj žerou moli! Psát se mi nechce!“

Hannover 21. května 1984

„Pokoušel jsem se i telefonovat, abych nějakou vhodnou formou upozornil na problém s dubnovou složkou, v níž bylo navíc oproti seznamu příspěvků Urbánkovo Legionářské Blues (I). Spojení jsem navzdory opakované snaze nedosáhl, tak jsem to nakonec zařadil na závěr za všechno ostatní a v poznámce pro odběratele jsem uvedl, že v obsahu sice neuvedeno, ale ve složce bylo, takže jsem zařadil jako součást ‚dubnové složky‘.“

Praha 3. června 1984

„Urbánek opravdu patřil do složky, k omylu došlo při sestavování stránky ‚Obsahu‘, a sice patří mezi Kryštofka a Urbánka, opisuju tedy správně titulní list, též příkládám.“

Hannover 12. listopadu 1984

„PS. *Obsah* přišel svého času za červenec a teď, od Ivana asi, za říjen (jak soudím) s Albertem. Mezi tím nebylo nic? Želbohu ta kopie zas tak mizerná, že mi je už dopředu líto těch, co budou muset luštit některé texty a přepisovat pro sazeče (například ten Trefulka takřka nečitelná kopie). Co nám to děláte?“

Hannover 30. prosince 1984

„Píšu jen kvůli jedné starosti, kterou mám. Nedostal jsem *Obsah* mezi červnem a říjnem (ty oba měsíce, jejichž datování určuji podle Tvého fejetonu, mám; taky listopadový mám), byl-li. Asi ale něco bylo, protože jsem narazil na bibliografický údaj o Tvém údajně zářijovém fejetonu Poznámky o hříchu. Ten jsem nikdy neviděl, nemohl tedy ani poslat k otištění [do Listů]. Můžeš-li na věc dohlédnout, budu rád v zájmu fungování koloběhu a archivování. Opětná prosba o slušné exempláře schopné kopírování (říjnový byl skoro katastrofální) už asi nudí a zřejmě otravuje, nicméně ji musím znovu vyslovit.“

Praha 5. prosince 1984 (došlo 29. 12. spolu s dopisem z 20. 12.)

„Velice mě mrzí, žeš dostal špatný exemplář *Obsahu*. To není moje věc, muselo kdesi dojít k záměně, odkládáme vždy první kopie – jsou většinou čitelnější (černější) než originály. A ovšem zářijový *Obsah* měls dostat! Když ne, tedy posílám – náhradně – další, jenž však je opisem původního (to děláme nově, protože dosavadní počet exemplářů přestal stačit).“

Praha 14. ledna 1985

„Já Ti můžu jedině poslat, až to dostanu domů, svůj exemplář *Obsahu* ze září, na půjčení ale jenom! V červnu byl, v červenci a v srpnu neděláme, jsou prázdniny.“

Hannover 5. února 1985

„Pro pořádek sděluji, že jsem nedostal prosincový *Obsah*.“

Praha 22. února 1985

„V červenci a v srpnu složku neskládáme, protos nedostal. Nemáš-li dosud září, řekni, zda Ti mám půjčit své. Proč nemáš prosinec, to sakra nevím! Do prdele! Máš ho mít! Snad ho mezitím máš. (Teď je „dvojčíslo“ leden–únor, pozná se podle dvou fejetonů.)“

Hannover 20. března 1985

„*Obsahy* za loňský rok mám už všechny, letos ještě vůbec nic.“

Praha 25. března 1985

„Dále posílám březnovou složku, v níž nenalezneš tentokrát můj fejeton Jaro je tady. protože jsem ho nestihl napsat. Bude zařazen ve složce dubnové.“

Hannover 6. dubna 1985

„Díky za březnový *Obsah* přiložený k Tvé zásilce: dvojčíslo (leden–únor) jsem mezitím dostal, takže jsem ‚up-to-date‘, a tedy odběratelé také budou [mít kopie] co nejdřív, jen co to kamarád rozmnoží.“

Praha 11. května 1985

„Posílám Ti tentokrát, za sebe: 1) *Z Obsahu 1984* – ve dvou porcích, je to tlusté; a prosíme zas o špalíčky z toho, v co největším počtu.“

Hannover 4. června 1984

„Špalíčky budou brzy, v obvyklém počtu – na víc nemám dopravní kapacitu. PS. Měl jsem na symposiu zdejších, tj. německých slavistů (v úzkém kruhu asi 18 lidí) referát o současné české literatuře mimo masmédiá (takzvaný samizdat). Musím nyní dát k dispozici k otištění (bude to německý sborník ze sympozia). Smím tam popsat, co je to *Obsah*, přehled autorů atd.? Funguje od roku 1981, nebo až později? Musím referát odevzdat v červenci.“

(Ludvík dostal dopis do rukou až po 26. 8. 1984. Poslal jsem kopii ještě jednou po Joachimmu Brussovi.)

Hannover 1. srpna 1985

„Poslední složka *Obsahu*, kterou mám, je z dubna (dostal jsem ji v květnu). Od té doby nebylo nic? Mám psát Ivanovi? A dostals špalíčky (22 ks)?“

Hannover 23. srpna 1985

„Jistěs mi prominul, že jsem při letném pohledu do složky *Obsahu* nezahlédl, že pod červnovým materiálem je květen. Už je to všechno u čtenářů, resp. u těch, co s tím pracují. Díky vřelé, jsem rád, že na mě – a tím na sebe tak trochu – nezapomínáte.“

Praha 26. srpna 1985 (odpověď na dopis ze 4. 6. 85)

„Ptáš se, zda je možno psát o *Obsahu*. – Tedy radili jsme se o tom, a bude líp, když ne. Petlice také fungovala bez poruch, dokud se o ní v zahraničí nemluvalo, jenže tam bylo účelem, aby díla vešla ve známost. – Tu však, naopak, bude účelné, když

Obsah zůstane neznám, a známy se stanou příspěvky v něm obsažené. Myslím, že se nám zas podařilo jakýmsi šťastným hmatem utvořit velice pěkný způsob práce, která prospívá autorům, mnoha časopisům v zahraničí i jejich čtenářům. Tak proč to ohrozit? – Stejně se bojím, že je namále!“

Hannover 25. září 1985

„Pokud jde o *Obsah*, to respektuju. Nevím ovšem, jak dlouho to bude trvat, než o tom bude psát někdo jiný. Já sám poskytuju *Obsah* jen těm, kdo mi slíbili, že o tom nebudou psát a překonají svrbění mít nějakou tu ‚senzaci‘. Jenže jsem s překvapením zjistil, že Palach Press (Kavan) nabízí jednotlivé *Obsahy* v jakémsi nacyklostylovaném seznamu bez jakýchkoli podmínek a klauzulí. A dostat to musel jen z domova, odkud odjinud. Už jsem měl kontroverzi s jedním kamarádem, který to před časem chtěl pro dokumentaci svého podniku, ale nedostal to, protože u nich, když je to jednou zaregistrováno, může to dostat každý. A to se mi nelíbilo.“

Praha 17. listopadu 1985

„Taktéž posílám poslední složku, listopadovou.“

Praha 15. prosince 1985

„Posílám: 1) prosincovou složku ...

Tomský sem vzkazoval, že by rád pravidelně dostával kompletní *Obsahy*. To však si může objednat u Tebe! Můžeš se s ním spojit? Nelze posílat další exemplář, a je to taky zbytečné. – Současně mu to vzkazuji jinou cestou!“

Hannover 3. února 1986

„Pro informaci Ti posílám část jedné nabídky Palach Pressu, jak jsou rozesílány do celého světa. Nikoli, abych Tě nazlobil a poštvál proti ‚konkurenci‘, jak by to mohl chápat poštvívač Tvého kalibru, nýbrž abych podložil argumentem své nedávné upozornění, že nelze klást mně za vinu, jestliže se bude o *Obsahu* psát jako o periodiku. Svým zákazníkům opakovaně písemně kladu na srdce, že se to nesmí.“

Praha 7. února 1986

„Ota Filip zřejmě nezná naše složky, Tys ho asi vynechal v nabídce, myslím však, že by to znát měl ... možno-li, dodatečně mu poskytni touž službu jako jiným ...“

Praha 21. února 1986

„... posílám narychlo ještě další věci: ...

2) Z *Obsahu* – těšíme se na autorské špalíčky!

3) Únorovou složku.“

Hannover 9. března 1986

„Díky za únorový *Obsah* (Slova jsem poslal ihned Listům, Grušovi, Janouchovi a Theinerovi [Index on Censorship], je to závažný text, a nechtěl jsem, aby čekali až na rozmnožení celé složky); také na *Z Obsahu 1985* se pracuje, chci poslat 24 ks špalíčků, želbohu vzhledem k rozsahu bude asi nutno vázat to do dvou svazků, čímž nabude objem.“

Hannover 3. dubna 1986

„Posílám 26 ks. špalíčků, přítel se velice omlouvá, že jeho zařízení mu neumožňuje při takové tloušťce svazku lepší kvalitu. – Už delší dobu se chystám napsat, že mi chybí mnohé z prvních ročníků *Obsahu*. Možná by nebylo na škodu, abych to měl úplné. Kdyby se to dalo v průběhu doby zařídit, zde jsou údaje o tom, co mám (datování té které složky se vždy řídí datem fejetonu LV):

1981: leden, únor, březen

1982: jen zlomky málo čitelných xeroxových kopií od J. Gruši

1983: leden, březen, květen, červen, září (za VIIX), říjen

ročníky 1984 a 1985 už mám úplné“

Praha 5. dubna 1986

„Špalíčky jsou velice pěkné.“

Hannover 14. dubna 1986

V souvislosti s odchodem Wolfganga Scheur: „Prosím Tě, nadále pro mě sbírej věci i novinky (měsíční složky), najdu už cestu k Tobě. Když nemohl kamarád, občas Tě navštívil někdo jiný. Myslím, že to je osoba dost důvěryhodná a že jí svěříš, co budeš pro mě mít. Jak už jsem psal, buď trpělivý, může to být až v květnu, ale také až později. Třeba se Tě někdo zeptá na řetěz k pile, jestli nepotřebuješ, podle toho bys poznal, že jde ode mne.“

Pozn. 2006: Po dvouměsíčním odmlčení pro nedostatek možností komunikovat jinak než telefonicky poslal L. V. 17. června dopis a tři samizdatové knížky po Dr. D. Siemesovi ze západoněmecké ambasády a o necelé tři týdny červnovou složku *Obsahu*, kterou jsem dostal 9. července v balíku odeslaném z Wachtbergu u Bonnu.

Hannover 9. října 1986

„Nicméně by asi mnoho problémů bylo řešeno najednou, kdybych měl všechny *Obsahy*, tzn. i chybějící za léta 1981–1983. Myslím, že jsem Ti to už jednou sděloval, ale pro jistotu ještě jednou. Za řečená léta mám jen tyto složky:

1981: leden (37 s.), únor (48 s.), březen (63 s.)

1982: pouze torza málo čitelných xeroxů, měsíce únor, březen, duben, květen, červen

1983: chybí mi únor a duben, ostatní měsíce mám.“

Praha 19. října 1986

„Já Ti dnes posílám:

1) říjnovou složku ...“

Scheinfeld 8. listopadu 1986 (těsně před stěhováním z Hannoveru)

„Díky za *Obsah* a další věci ... Navrhl jsem, aby se *Z Obsahu* vždy přeložilo do angličtiny, rozmnožilo (několik desítek exemplářů) a pak nabízelo jako vzorek: Annual Literary Output. Jsem zvědav, zda na to dostaneme peníze.“

Praha 14. prosince 1986 (došlo 31. 1. 87)

L. V. píše celostránkový dopis poté, co jsme spolu telefonovali, a jako doušku dopisuje seznam příloh. „Přikládám 1) prosincovou složku ...“

Praha 27. ledna 1987

„K *Obsahu* takovouto poznámku: V poslední složce (prosinec) byl vložen příspěvek (KO), jenž však nebyl v obsahu uveden, protože k němu byly připomínky. Autoři připomínkám vyhověli, a tak v tomto – lednovém – *Obsahu* je přiložen list, který je třeba vyměnit za str. 5 v tom příspěvku a přeřadit to celé do této (lednové) složky: příspěvek o Durychovi.

Posílám *Obsah* leden ...“

Scheinfeld 31. ledna 1987

„Jsme rozhodnutí dát udělat překlad co největší části *Z Obsahu*, jestliže dostaneme na to peníz. Dost s tím počítám. Předpokládám, že rukopis bude brzy, udělali bychom zase špalíčky.“

Scheinfeld 8. března 1987

„Posílám Ti přehled o tom, co mám z *Obsahů* do konce roku 1985; chápeš jistě, že bych mezery za léta 1981–1983 rád zaplnil. Předpokládám, že dostanu *Z Obsahu* 1986 ...“

Praha 11. dubna 1987

„*Obsahy* dostáváš, doufám: jde to teď z jiné ruky. Některé chybějící Ti pošlu, já také nemám všechny. Jen nevím: mám Ti je věnovat a chtít xeroxy?

Vůbec: je to těžké, xeroxovat?“

Praha 15. dubna 1987

„Z Obsahů, které Ti chybí, já také nemám všechny, a už se mi je nechce shánět, a teda nebudu. Z těch, které mám, jsem vybral a posílám Ti:

duben 1981

květen 1981

červen 1981

září–říjen 1981 (dvojčíslo)

listopad– prosinec 1981 (dvojčíslo)

leden 1982

duben 1983

A cítím k těm papírstvům takovou nechuť, že je snad nechci zpátky. Jenom smysl pro pořádek mi šeptá, že bych od Tebe měl žádat aspoň xeroxy. Ale nevím, jak je to pracné, drahé a možné. Nechávám na Tobě, jak vyhovíš mé odpovědnosti: zda mi pošleš xeroxy; originály nechci.“

Scheinfeld 6. května 1987

„Potřeboval jsem *Z Obsahu 1986* proto, abych měl vodítko, co dát přeložit do angličtiny, překladatel se mi nudí,

Podnikneme větší akci ohledně copyrightů a honorářů, budeme muset pranýřovat, protože domluvy a apely nestačí. Posílám Ti kopii toho, co jsem vlepil do kopií *Obsahu* za březen. Máš-li čas a chuť, napiš nám o tom příspěvek do ACT, otiskneme to v jazyce českém a anglickém.“ (Šlo o tzv. copyrightovou doložku, jak o ní píše výše.)

Praha 22. června 1987 (došlo 11. 7. 87)

„Domluvili jsme se, že nadále *Obsah* může být uváděn jako literární časopis. Všecky z něho použité věci musí být takto poznačeny: že jsou z *Obsahu* ... Pro otištění platí i nadále: bez vědomí autora! Seznámil jsem přátele s Tvou informací, jak nabízíš *Obsah*, s jakým slovním doprovodem – chránění práv atd. Jsi hodný, že na to dbáš.“

Scheinfeld 21. července 1987

„*Obsah* [se kopíruje] asi 18 × ...“

Praha 12. října 1987 (došlo 30. 10. 87)

„Ke svému úžasu jsem zjistil, že jeden kamarád má u sebe pořád neodeslané *Z Obsahu* [1986] a vůbec dost zadržovaných věcí: ujímám se jejich odevzdání, nevím, co tam je.“

Scheinfeld 3. listopadu 1987

„Mám už také Z *Obsahu* 1986, říjnový *Obsah*, dopis od Milana J[ungmanna] z 27. července.“

Scheinfeld 17. listopadu 1987

„Ukázalo se, že bych přece jen chybějící čísla *Obsahu* v letech 1981–82 (a něco v r. 1983) měl mít. Tak například Tvůj fejeton Vůně června pro paní Baumruckerovou jsem musel okopírovat z Listů, aniž jsem měl jistotu, že je to přesné.“

Praha 14. prosince 1987

„Velice mě uspokojilo otištění titulních stránek *Obsahu* a *Kritického sborníku* (v *Actech*)... Posílám: ... 6. *Obsah* listopad ... 9. *Obsah* pro Filipa – autorský exemplář 10. *Obsah* pro Salivarovou – autorský exemplář.

Sakra!

Sakra!

Zabalil jsem balík, a vidím, že dopis je nedopsaný ve stroji.

Sakra.

Proto končím, rozbaluju balík, přiložím dopis.“

Scheinfeld 29. prosince 1987 (via Peter Bakewell)

„Dal jsem Ti do Tvého ‚sáčku‘ jeden špalíček, ostatní (23 kusů) jsem poslal Ivanovi. [...] Sděl prosím, zda počet 24 kusů je dostačující.“

Praha 5. ledna 1988

„Přikládám ... 5. *Obsah* pro Sylvii R[ichterovou] ...“

Praha 26. ledna 1988

„Dneska jsem poslal balíček ... dále tam byl *Obsah* leden 1988 plus exemplář pro P. Kohouta.“

Praha 17. února 1988

L. V. po prvé pozitivně reaguje na nabídku počítače a píše, že zařízení by mělo být posláno oficiálně na jeho jméno, přitom však některé součástky poslat zvlášť, aby byly nižší celní poplatky. „Kromě Petlice dělali bychom na tom postupně i *Obsah* a jiné věci, tak aby zařízení bylo stále využito. Nevím sice jasně, co to bude znamenat: až se tato produkce objeví v oběhu místo strojopisů. Asi budeme současně dál dělat i strojopisy, aby. A budeme předstírat, že to tištěné pochází zvenčí, nebo jak. Zařízení, když je dostanu a uložím, neprozradím, ani kdyby.“

Praha 28. března 1988

„Dneska posílám: 1. *Obsah* březen ...“

Praha 4. května 1988

„A nakonec – *Obsah* z dubna. Nebyl jsem u skládání, byl jsem v Brumově, tak se mi zdá, že ne všechny příspěvky jsou moc kvalitně čitelné.“

Praha 16. června 1988

„Četl jsem Tvůj článek o Srpnu. Myslím, že bys to měl dopsat a dodat 22 × do srpnového *Obsahu*. Totiž my letos výjimečně vydáme srpnové číslo, jindy máme dva měsíce prázdniny.“

Scheinfeld 20. června 1988

„Dále posílám 425 [DM], které jsme dostali od jedné vysílací stanice za to, že vysílali texty z *Obsahu* za únor 1988. Honorář stanovili podle minut vysílání a sdělili mi [následující rozpis] ...“

Praha 4. července 1988

„Mám několik přání:

V červnovém *Obsahu* je velice dobrá recenze na tu Serkeho knihu o českých vesnicích; mohl bys to dát oxeroxovat a poslat tomu Serkemu? Potěšilo by ho to, dokazuje to, že si každého hlasu odtamtud, který poctivě hledá pravdu, živí paměť, posiluje vědomí, vážíme ...“

Scheinfeld 26. července 1988

„Můj text pro *Obsah* přijde určitě, musím to dopsat, mám toho plnou hlavu. Ale: Pavel Tigrid napsal komentář k Pražskému jaru Konec slavnosti; slíbil jsem mu, že se zeptám, zda by si *Obsah* mohl dovolit zahrnout jeho text do své složky. Řekni mi do telefonu: ‚Pro nás je autor jako autor‘, anebo naopak něco na způsob ‚est modus in rebus, sunt certi denique fines‘ neboli ‚jsou určité meze‘.“
(L. V. odpověděl souhlasně navrženým způsobem telefonicky 5. srpna.)

Scheinfeld 16. srpna 1988

„Posílám Ti 25 exemplářů Konce slavnosti. Takto Ti chci poslat také svůj příspěvek, doufám, že se mi podaří dopsat to tak, aby sis ho mohl vyzvednout ve čtvrtek nebo v pátek 25., resp. 26. srpna. Odešlu – doufám – 23. srpna.“
(Dopadlo to podle slibu.)

Praha 3. listopadu 1988

„*Obsah* 10 je zas dost tenký, scházíme se s potížemi. Pecka je nemocný – totiž v sanatoriu, Kabeš nevím, Eda otrávená a unavená rodinnými starostmi. S Brňáky je špatné spojení. Ale to se jistě brzo všechno zlepší.“

Scheinfeld 5. prosince 1988

Po zásahu tajné služby proti Jiřině Šiklové nastaly potíže s „dopravou“, a tak jsem psal: „Byl bych rád, kdybys Ty, nebo někdo spolehlivý, mohl pečovat o to, abych dostával *Obsah*, Lidové noviny a jiné časopisy, pokud vycházejí.“

Praha 13. prosince 1988 (došlo 16. 12. 88 via Peter Metzger)

„S jakou úlevou беру naději na spojení zas ...“ Přikládá kromě jiných věcí také *Obsah* za listopad

Praha 18. prosince 1988

„*Obsah* 12/88 pro Tebe (s vloženým Uhdem z minula), pro Grušu autorský ...“

Praha 31. ledna 1989 (došlo 17. 2. 89)

„*Obsah* budu obstarávat jako dosud, L[idové]N[oviny] Ti hoši posílají prý sami, byla by to oklika.“

Praha 30. března 1989 (došlo 6. 4. 89)

„Balím narychlo:

1. *Obsah* březen ...“ (a k tomu další čtyři položky).

Praha 4. května (došlo vzápětí via Peter Metzger)

„Jenom stručně: a) *Obsah* duben ...“

Scheinfeld 16. května 1989

Po návratu z třítydenního pobytu v USA děkuji Ludvíkovi za všechno včetně *Obsahu*. „Vrátili jsme se předevčírem a už jsme absolvovali tři návštěvy (u nás). Profesor Matějka, který se věnuje obligatornímu studiu *Obsahu*, odjíždí zítra.“

Praha 4. srpna 1989 (došlo 16. 9. 89 via Peter Metzger)

„Posílám Ti *Z Obsahu 1988*...“

Praha 24. listopadu 1989

„Posílám toto: 1. *Obsah* – listopad ...“

Z originálů a kopií dopisů opsál, nezbytnými poznámkami opatřil a k tisku připravil Vilém Prečan s bezvýhradným respektem ke všem zvláštnostem vyjadřovacího stylu Ludvíka Vaculíka, včetně jeho interpunkce.

Příloha 2

Správa o Obsahu

Počet samizdatových časopisov v Čechách by šiel do desiatok, ak by sa mali zratúvať aj také periodiká, ktoré vychádzajú nepravidelne alebo vznikajú a zanikajú s prvým číslom. Tých skutočne serióznych, pravidelných a dostatočne známych je len niekoľko (*Kritický sborník, Obsah, Vokno, Střední Evropa, Revolver Revue, Jednou nohou, Pražské komunikace, Informace o církvi, Informace o Chartě*). Hádám najvyhľadávanejší z nich je *Obsah*, časopis, ktorého autori patrili v šesťdesiatych rokoch k oficiálnej spisovateľskej elite a po šesťdesiatom ôsmom majú zákaz publikovať.

Vznikol niekedy okolo roku 1980 a odvtedy vychádza raz do mesiaca s výnimkou letných prázdnin. Ešte donedávna sa číslo robilo tak, že každý zo stabilných členov skupiny priniesol svoj príspevok aj s príslušným počtom kópií a jednotlivé články, eseje, poviedky či básne sa poskladali v dohodnutom poradí. Redakcia neexistovala, texty sa neupravovali, každý ručil sám za seba, prípadne za „hosta“, ktorého príspevok priniesol miesto svojho. Jediná povinnosť člena redakcie bola každý mesiac napísať príspevok. Tieto jednoduché pravidlá si vynútila doba, pozornosť Štátnej bezpečnosti a povaha autorov, ktorí sú ľudia málo praktickí a s vrodenu nechuťou k organizačnej práci. V poslednej dobe však, zdá sa, dostal *Obsah* novú podobu, má jednotnú úpravu, zjavili sa rubriky a pribudlo prispievateľov, niektorí pišuci len pod značkou.

Autorská základňa nemá presne stanovený počet členov, ale jej približné obsadenie a oblasť literárnej činnosti je asi takéto:

Zdeněk Urbánek (próza, preklad), Ivan Klíma (próza, esej), Petr Kabeš (poézia), Karel Pecka (próza), Eda Kriseová (próza), Jan Trefulka (próza, publicistika), Milan Jungmann (literárna kritika), Sergej Machonin (próza, divadelná a literárna kritika), Milan Šimečka (publicistika, politológia), Iva Kotrlá (próza, poézia, literárna kritika), Zdeněk Rotrekl (poézia), Lenka Procházková (próza, interview), Miroslav Červenka (poézia, teória literatury, kritika), Václav Havel (dráma, esej), Ludvík Vaculík (próza, fejtón), Miroslav Kusý (filozofia, publicistika). – Kto si pamätá šesťdesiate roky a sledoval vtedajšie literárne dianie, väčšinu mien iste pozná.

Toľko stručná správa. *Obsah* je bezpochyby najvýznamnejší samizdatový časopis a pre svoju mimoriadne vysokú literárnu a myšlienkovú úroveň bude ešte predmetom mnohých analýz. Má výrazný podiel na tom, že dnešná česká neoficiálna literatúra predstavuje silný prúd nezávislého myslenia a tvorby.

Ze slovenského samizdatového časopisu K označeného jménem měsíce: APR. 1987, duben 1987, s. 26 n. Autor článku není uveden.